Poliisitarkastaja Konsta Arvelin 31.10.2018 POL-2018-46019

Eduskunta
Lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

VIITE: Eduskunnan lakivaliokunnan 18.10.2018 lähettämä lausuntopyyntö sekä lakivaliokunnan 30.10.2018 lähettämä lisäpyyntö koskien lakialoitteen 16/2016 vp yhdistämistä käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen.

Poliisihallituksen asiantuntijan lausunto HE 175_2018 vp eduskunnalle laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §n muuttamisesta

1 Hallituksen esitys

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallituksen asiantuntijalta kirjallista asiantuntijalausuntoa valiokunnan käsittelyssä olevasta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain (39/1889) 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Muutos koskisi ehdonalaisen vapauttamisen järjestelmää tilanteissa, joissa vapautuva vanki ei ole rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa. Tällaisessa tilanteessa vanki vapautettaisiin ehdonalaisesti, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet. Nykyinen vastaava määräaika on kolme vuotta.

Esityksen tavoitteena on parantaa ehdonalaisen vapauttamisen järjestelmää siten, että se on oikeudenmukainen ja uskottava. Oikeudenmukaisuuden kannalta edellä kuvattua voimassa olevan lainsäädännön mukaista kolmen vuoden rikoksetonta aikaa on pidetty liian lyhyenä. Tätä on pidetty myös uskottavuuden kannalta hankalana.

Esityksessä ehdotetaan, että vanki, joka rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, vapautetaan ehdonalaisesti, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet. Määräajan nostaminen kolmesta viiteen vuoteen vastaisi aikaisempaa sääntelyä eikä koskisi kovin suurta henkilömäärää.

Laki on ehdotettu tulemaan voimaan 1.3.2020.

Lakivaliokunta on lähettänyt 30.10.2018 lausuntopyyntöön täydennyksen, jonka mukaan lakialoite 16/2016 vp on liitetty käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen. Valiokunta on pyytänyt ottamaan myös lakialoitteen lausunnossa huomioon. Lakialoitetta on käsitelty lausunnossa omassa osuudessaan kohdassa 2.2.

2 Poliisihallituksen asiantuntijan lausunto

2.1 Pääesitystä koskevat huomiot

Lakiesityksessä ehdotetaan kiristystä ehdonalaista vapauttamista koskevaan sääntelyyn. Sääntelyn kohteena on rikoksenuusija, joka on jo suorittanut ehdottoman vankeusrangaistuksen. Sääntelyn ankaroituminen tarkoittaa sitä, että ehdonalaiseen vapauttamiseen kuuluvia määräosia – täysi-ikäisen kohdalla puolet ja nuoren rikoksentekijän osalta kolmannes suoritetusta vankeudesta – voitaisiin soveltaa, jos vanki ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa rikosta edeltäneen viiden vuoden aikana.

Muutosta on perusteltu kvantitatiivisesti, mutta myös valtiosääntöoikeudellisesti. Rikoksentekijöiltä vaadittavaa pidempää rikoksettoman ajan vaatimusta lyhyempien määräosien soveltumiseksi voidaan pitää hyvänä oikeudenmukaisuutta lisäävänä parannuksena. Ehdotuksella pyritään lisäämään yleistä yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, rikosoikeusjärjestelmän ymmärrettävyyttä ja sen myötä rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmän uskottavuutta. Nämä ovat asioita, joihin poliisinkin on helppo samaistua, koska useimmiten poliisi ihmisten kanssa asioidessaan saa kitkerääkin palautetta rikosoikeusjärjestelmän toiminnasta ja sen uskottavuudesta. Lisäksi poliisi saa tehtävässään seurata rikosoikeudellisen vastuun toteutumista ja tästä syystä lakiesityksellä on vaikutuksia poliisitoimintaan myös moraalin näkökulmasta – kriminaalipoliittisen linjan kiristyminen on kädenojennus lainvalvontaviranomaisten ja tuomioistuinten suuntaan.

Lakiesityksellä ei ole poliisiin kohdistuvia taloudellisia vaikutuksia eikä siitä seuraa poliisille uusia tehtäviä.

2.2 Lakialoitetta 16/2016 vp koskevat huomiot

Eduskunnalle on tehty vuonna 2016 lakialoite rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta. Aloitteessa ehdotetaan osittain samanlaisia muutoksia kuin käsiteltävässä lakiesityksessä, mutta lakialoite eroaa lakiesityksestä niiltä osin, kun kyse on törkeisiin henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin syyllistyneiden rajaaminen ulos ehdonalaiseen vapauttamisen piiristä. Lakialoitteen mukaan törkeisiin henkeen ja terveyteen kohdistuneisiin rikoksiin syyllistyneiltä tulisi kokonaan poistaa mahdollisuus päästä ehdonalaisen vapauteen tai saada muutakaan lievennystä määräaikaisen vankeuden kärsimisessä.

Verrattaessa lakialoitteen ja lakiesityksen pääasiallista sisältöä, on ratkaiseva ero siinä, että lakiesityksessä ehdotetaan viiden vuoden vankeudetonta ajanjaksoa, jotta ehdonalaiseen vapauttamisessa voidaan soveltaa alempia määräosia, kun taas lakialoitteessa tämä aika olisi kuusi vuotta. Poliisitoiminnan kannalta vuoden erolla ei ole ratkaisevaa merkitystä eivätkä lakiesityksessä olevat tilastot varsinaisesti puhu vielä pidemmän vankeudettoman ajan puolesta. Tietysti on rikosoikeudellisen rangaistusjärjestelmän yleisen uskottavuuden, oikeudenmukaisuuden sekä suhteellisuuden kannalta hyvä pohtia, kuinka pitkää rikoksetonta elämää tulee olla elänyt, jotta voisi todella saada ensikertalaisen kohtelun. Lakialoitteen osalta ei ole kuitenkaan nähtävissä mitään ratkaisevaa eroa, jonka vuoksi vankeudeton

aika tulisi olla perustelemattomasti kuusi vuotta kuin se olisi perustellusti viisi vuotta.

Törkeisiin henkeen ja terveyteen kohdistuneisiin rikoksiin syyllistyneiden kohtelu on lakialoitteen mielenkiintoisin kokonaisuus. Se on myös tärkeä kriminaalipoliittinen kysymys, jossa valtiosääntöoikeudellisilla näkökohdilla on tärkeä rooli. Ehdotuksella on vahvat liittymäpinnat samoihin perustuslaillisiin seikkoihin, joita on käsitelty hallituksen esityksen kohdassa 3.

Tiettyihin rikoksiin syyllistyneiden rajaaminen kategorisesti ehdonalaiseen vapauttamisen ulkopuolelle tarkoittaa rangaistusseuraamuksen konkreettista ankaroitumista. Toisaalta kyse on rikoksista, joihin on liitetty rikosoikeudellisessa rangaistusjärjestelmässä merkittävä moitearvio. Rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdassa luetelluista rikoksista tuomittava ankarin rangaistus on ehdottoman vankeuden lisäksi merkittävän ankara vankeusrangaistus. Lakialoitteen kannalta olennaisin kysymys onkin se, haluaako yhteiskunta antaa sellaisen viestin, että tietyistä rikoksista määrättävä rangaistus tulee suorittaa kokonaisuudessaan vankilassa, pois lukien mahdollinen valvottuun koevapauteen päästäminen. Lakia valvovan viranomaisen näkökulmasta sellainen viesti olisi voimakas viesti, jossa lainsäätäjä toisi painokkaasti ilmi, että vakavasti moitittaviin rikoksiin ei suhtauduta kevyesti.

Rangaistusjärjestelmän ankaruus on kriminaalipoliittinen arvokysymys, jonka ratkaiseminen kuuluu ehdottomasti eduskunnalle. On kuitenkin selvää, että rangaistuskäytäntöä uudistettaessa ja ankaroitettaessa on kiinnitettävä huomiota kriminaalipolitiikan vakiintuneisiin tavoitteisiin. Rikollisuuden ja sen kontrolloimisesta aiheutuvia aineellisia ja aineettomia kustannuksia sekä kärsimyksiä tulisi minimoida ja nämä kustannukset tulisi jakaa oikeudenmukaisesti. Törkeisiin henkeen ja terveyteen kohdistuneisiin rikoksiin syyllistyneiden tuomitseminen suorittamaan vankeus kokonaisuudessaan tarkoittaisi kasvavia vankimääriä, joiden rangaistusaika tulisi oleman pitkä. Pitkien vankeusrangaistusten osalta yhdeksi seikaksi tulisi huolehtia siitä, kuinka pitkiä vankeusrangaistuksia suorittavat vangit lopulta palaavat takaisin osaksi toimivaa yhteiskuntaa vankeuslain (767/2005) 1 luvun 2 §:n tavoitteiden mukaisesti.

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 31.10.2018 klo 21:25. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu Eduskunnan lakivaliokunta